

profilok ilyenkor kissé jobbak, de az automatikus profilok keresési ideje rövidebb. Azonban többfogalmú kérdések esetén az egykifejezéses profilok és az egykifejezéses/kifejezéspáros profilok eredménye alig tér el egymástól; a manuális profilok itt is kissé jobb eredményre vezetnek, de az automatikus profilok gyorsabban futtathatók.

Tehát ez esetben is beigazolódtott a kifejezéspárok viszonylagosan kisebb hatékonysága; bizonyos profilok szerkesztéséhez azonban feltétlenül szükséges ezek alkalmazása.

Sok automatikus profil megtalált olyan új releváns dokumentumokat is, amelyeket a manuális profilok nem hoztak ki. Ennek két oka van: a specifikussági lista készítésében használt ismétlések során olyan új keresőszavak is előkerültek, amelyek a manuális profilokból hiányoztak; a manuális profilok komplex logikája miatt maradhattak ki egyes hivatkozások.

Az összes releváns találat (2327) közül 415 dokumentumot csak az automatikus profilok alapján találtak meg, tehát a hagyományos módszerrel a potenciális találatok mintegy 1/5-e nem volt elérhető. Ugyanakkor viszont az automatikus profilokkal 462 olyan találat nem jelent meg, amelyek a manuális profilokkal kikereshetők voltak.

Következtetések

Az automatikusan szerkesztett profilok alkalmazásával nyert eredmény összemérhető a manuális profilokéval. A leghatékonyabbak azok, amelyek főleg egykifejezéses fogalmakból állnak és szótöredékeket is tartalmaznak. A kifejezéspárokat tartalmazó profilok általában (de nem mindig!) kevésbé eredményesek, mint az egykifejezéses profilok: az utóbbiak költséghatékonysági mutatója is jobb.

Az ismertetett eljárás *on-line* alkalmazást feltételez, annak ellenére, hogy a kísérletek során *batch* feldolgozást végeztek. Az automatikus profilszerkesztési eljárás ugyanis úgy kezdődik, hogy a felhasználó néhány szót (vagy akár egy szót) visz be terminálon keresztül a rendszerbe. Az így kapott találatokat relevancia szempontjából értékeli, ennek alapján a rendszer automatikusan kiszámítja minden kifejezés specifikussági értékét, majd újabb találatlista jelenik meg. Ezt addig ismétlik, amíg egy elfogadható egykifejezéses specifikussági lista nem jön létre (a határértéket a felhasználó állapítja meg iterációs lépésként). A listából – kívánságra – kifejezéspár- és szótöredék-listák is készülnek. A specifikussági listákból az automatikus profilt a lehívás, a pontosság, a specifikusság értéke és a kumulatív output számok alapján a felhasználó utasításai szerint készíti el. Ez még tovább finomítható új specifikussági érték megállapításá-

val (valamely másik helyzet a pontosság-lehívás görbén), továbbá új logikai operátor (pl. NEM) bevezetésével.

/ROBSON, A. – LONGMAN, J. S.: Automatic aids to profile construction. – Journal of the American Society for Information Science 27. köt. 4. sz. 1976. p. 213–223./

(Roboz Péter)

Könyvtári számítógép-terminál kiválasztása

A kereskedelemben igen sokféle terminál kapható. Leggyakrabban aszerint osztályozzák őket, hogy képesek-e az eredetiről papírmásolatot (hard copy) szolgáltatni, vagy pedig vizuális megjelenítők-e. Az alkalmazott kódrendszer szerint is két csoportra oszthatók: vagy az *ASCII* (American Standard Code for Information Interchange = Amerikai Szabványkód Információcsere Céljára), vagy az *EBCDIC* (Extended Binary Coded Decimal Interchange Code = Kiterjesztett Kettőskódolású Tizedes Csere Kód) kóddal kompatibilisek. A lassabbak tíz, a leggyorsabbak 150 karaktert képesek átvinni másodpercenként.

A könyvtári terminál kiválasztásakor az alábbi tényezőket célszerű figyelembe venni.

Az output

Vizuális megjelenítés elég-e vagy szükség van papírmásolatra is? Az utóbbi esetben figyelembe kell venni, hogy egyes terminálok tetszőleges minőségű papírra másolnak, míg sok típusnál speciális – pl. hőre érzékeny – papír szükséges, ami nagy mennyiségben igen drága lehet. Aránylag kevés papírmásolat esetén a katódsugaras (CRT) terminálhoz kapcsolható olcsóbb másoló alkalmazása ajánlatos;

a megfelelő *karakterkészlet, betűtípusok* kiválasztása; *olvashatóság, képernyőméret*. Kis képernyő nem képes egy soktétéles bibliográfia egyidejű megjelenítésére. Ezen ún. „*görgető egység*” beépítésével lehet segíteni, ami lehetővé teszi, hogy a képernyő alján megjelenő új információ a felül levőt úgy iktassa ki, hogy azt kívánságra vissza lehessen hozni; a pozicionáló segítségével a képernyő bármely pozíciójában javítás végezhető stb.

Kompatibilitás

Adott célú felhasználásra, pl. *on-line* bibliográfiai keresésre, csak bizonyos típusú terminálok felelnek meg. Az adatbázis-szolgáltató ezért mindig közli a *felhasznál-*

ható terminálok listáját. Az SDC és Lockheed vállalatok pl. többek között a következő típusú terminálokat jelölik meg: Anderson-Jacobson; Computer Devices; Datapoint; Execuport; Hazeltine; IBM 2741; NCR; Novar; Teletype; Termet; Texas Instruments.

A terminált lehet közvetlenül a központi egységhez csatlakoztatni, sok esetben azonban *telefon-vonal* biztosítja az összeköttetést. Ilyenkor akusztikus adaptert használnak, amelyre egyszerűen rá kell helyezni a telefonkagylót (a számítógép számának feltárcsázása után); az adapter az akusztikus jeleket digitálissá konvertálja és viszont. Egyes esetekben az adapter már be van építve a terminálba.

Igen előnyös, ha a terminál *off-line* üzemmódban is képes adatelőkészítésre. Ez lehetővé teszi azt, hogy a memóriában tárolni lehessen az előre elkészített adatokat, kérést, s így az on-line gépidő lényegesen lerövidíthető. Az ilyen „*intelligens terminál*” azonban drágább.

Gyakori problémát jelent a bérlet, illetve vásárlás közötti választás. Egyszerűbb készülék esetén a vásárlást, bonyolultabb esetén a bérletet célszerű alkalmazni.

Egyéb szempontok is felmerülhetnek, pl. nehezen ellenőrizhetők nyilvános felhasználás esetén a szilárd felépítésű, elmozdíthatatlan készülékek, egyéb esetben viszont a könnyen hordozható készülékek alkalmazása előnyös.

A terminál vásárlásakor nemcsak a pillanatnyi igényeket kell figyelembe venni, hanem gondolni kell a jövőbeli fejlesztésre is.

/KAZLAUSKAS, E. J.: Selecting a computer terminal for a library = Special Libraries, 68. köt. 1. sz. 1977. p. 24–27./

(Valkó Péter)

Információs referálólap számítógépes változata

Az *Information Science Abstracts* (ISA) füzetait 1976-tól kezdve rendszeresen számítógéppel állítják elő mágnesszalagon és ezzel párhuzamosan a nyomtatott kiadvány fényszedéssel készül. Ez lehetővé fogja tenni az ISA által közölt információkban a *számítógépes információkeresést* is.

Az automatizált módszerrel készített gépi adathordozókat még egy évig nem terjesztik, mert különféle változtatásokat terveznek a jövőbeni adatbázis tökéletes kialakítása érdekében. Tervezik azt is, hogy az ISA első füzetaitől, 1966-tól kezdve, visszamenőlegesen is feldolgozzák a teljes adatbázist géppel olvasható formában. Ezzel az adatbázis terjedelme 1977 végéig 37 ezer információs tétel lesz.

Az ISA *tízéves kumulatív indexét* (1966–1975) 1977-ben kiadják mikrofilmen. A kiadvány az információ, a könyvtárügy és az ezekhez kapcsolódó szakterületek irodalmából mintegy 28 ezer dokumentumot regisztrál a bibliográfiai adatok és a referátum feltüntetésével.

A tárgymutató legalább 100 ezer címszót fog tartalmazni. A szerzői mutató nemcsak a referátumok sorszáma hivatkozik, hanem közli a dokumentumok címét is. Az ún. *folyamatossági index* (hivatkozási index) az ISA-ban publikált valamennyi dokumentációs tétel kereshetőségét tartalmazza. A kiadvány felsorolja az ISA által feldolgozott folyóiratok jegyzékét és a referálók nevét is.

/NFAIS Newsletter, 18. köt. 5. sz. 1976. okt. p. 8–9./

(Roboz Péter)